

Iranian Independent Islamic Human Rights Commission
کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران
انجمن حقوق انسان اسلامیة فی ایران

آیا اقدامات اسرائیل در ایران [از منظر موازین بین المللی] غیرقانونی است؟

امور پژوهشی، آموزشی و ترویجی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران

بهار ۱۴۰۴

توضیحات مقدماتی کمیسیون:

پیرو تجاوز جنایتکارانه اسرائیل به ایران در ۲۳ خرداد ۱۴۰۴، در سطح جهانی از جمله در محافل حقوقی و تحلیلی در این زمینه بحثها و گفتگوهای مهمی جریان پیدا کرده و در این مدت، معدود نوشتارها و مقالات حقوقی قابل تامل در این خصوص منتشر شده اند. نظر به اهمیت اطلاع جامعه ما از تحلیل های مطرح شده در سطح جهانی و با وقوف به بی توجهی جنایتکاران جهانی به موازین حقوقی و اخلاقی و اولویت حرکت آنها بر مبنای اهداف سیاسی و امنیتی، امور پژوهشی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران مجموعه مقالات و آثار قابل توجه منتشره در سطح فراملی را گردآوری و به فارسی ترجمه کرده که به ترتیب، آنها در اختیار مخاطبان محترم قرار می دهد. البته مجموعه مقالات مزبور به همراه برخی آثار دیگر در قالب یک ویژه نامه نیز در دسترس عموم قرار خواهد گرفت. نوشتار کنونی توسط یکی از اساتید دانشگاه ادیت کوان تقریر و در سطح جهانی منتشر شده است. نویسنده به صراحت تاکید کرده که توجیهات اسرائیل برای تجاوز به ایران از منظر حقوق بین الملل به هیچ عنوان قابل قبول نیست و این اقدام مرزهای حقوقی را زیر پا گذاشته است و می تواند پیامدهای خطرناکی برای جامعه جهانی داشته باشد.

بدون هر گونه داوری محتوایی کمیسیون در خصوص جزئیات نظرات مطرح شده در این قبیل نوشتارها، امید است این گونه مطالعات حساسیت ما را نسبت به حقوق ملی خود و دفاع همه جانبه از آن در مقابل متجاوزان و زورگویان تقویت نماید و همه با هم برای پاسخگو کردن جنایتکاران و احقاق حقوق ملی خویش از هر گونه تلاشی فروگذاری ننمائیم.

امور پژوهشی، آموزشی و ترویجی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران

خرداد ۱۴۰۴

◆ نویسنده: خانم دکتر شانون بوش، دانشیار حقوق، دانشگاه ادیت کوان، استرالیا

◆ ترجمه از انگلیسی به فارسی و نهایی سازی متن: امور پژوهشی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران

◆ ماخذ: سایت انگلیسی مباحثه و مکالمه جهانی (The Conversation)، ۱۸ ژوئن ۲۰۲۵

◆ شناسه متن: ۰۴/۱/۱۱۴

هر گونه نقل مطالب گزارش حاضر یا باز نشر جزئی یا کلی آن با ذکر ماخذ و رعایت استناد به امور پژوهشی

کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران، مجاز است.

متن مقاله:

عملیات نظامی بزرگ اسرائیل علیه ایران، برنامه هسته‌ای این کشور، از جمله تأسیسات و دانشمندان آن، و همچنین مسئولین ارشد نظامی آن را هدف قرار داده است. در پاسخ، شورای امنیت سازمان ملل متحد به سرعت یک جلسه اضطراری تشکیل داده است. در آنجا، دنی دانون، سفیر اسرائیل در سازمان ملل، از اقدامات اسرائیل به عنوان یک «حمله پیشگیرانه» که با «دقت، هدف [معین] و پیشرفته‌ترین اطلاعات» انجام شده است، دفاع کرد. او گفت که هدف این حمله: برچیدن برنامه هسته‌ای ایران، از بین بردن معماران ترور و تجاوز آن و خنثی کردن توانایی رژیم برای عمل به وعده‌های مکرر عمومی خود برای نابودی کشور اسرائیل است.

[فارغ از ادعاهای مزبور]، حقوق بین‌الملل در مورد دفاع از خود چه می‌گوید؟ و آیا اقدامات اسرائیل طبق حقوق بین‌الملل غیرقانونی بود؟ دفاع از خود چه زمانی مجاز است؟ ماده ۲، ۴ منشور سازمان ملل متحد بیان می‌کند: همه اعضا باید در روابط بین‌المللی خود از تهدید یا استفاده از زور علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی هر کشوری یا به هر روش دیگری که با اهداف سازمان ملل متحد مغایرت دارد، خودداری کنند. فقط دو استثنا وجود دارد:

۱. زمانی که شورای امنیت سازمان ملل متحد استفاده از زور را مجاز می‌داند، و

۲. زمانی که یک کشور برای دفاع از خود اقدام می‌کند.

این «حق ذاتی دفاع از خود به صورت فردی یا جمعی»، همانطور که ماده ۵۱ منشور سازمان ملل متحد بیان می‌کند، تا زمانی که شورای امنیت برای بازگرداندن صلح و امنیت بین‌المللی اقدام نکند، پابرجاست.

«دفاع از خود» واقعاً به چه معناست؟

دیوان بین‌المللی دادگستری (ICJ) همواره دفاع از خود را به طور محدود تفسیر کرده است. [این نهاد] در بسیاری از موارد، استدلال‌های کشورهایمانند ایالات متحده، اوگاندا و اسرائیل را که به دنبال ترویج تفسیر گسترده‌تری از دفاع از خود بوده‌اند، رد کرده است. حملات یازده سپتامبر نقطه عطفی بود. شورای امنیت سازمان ملل متحد در قطعنامه‌های ۱۳۶۸ و ۱۳۷۳ تأیید کرد که حق دفاع از خود شامل دفاع در برابر حملات بازیگران غیردولتی مانند گروه‌های تروریستی نیز می‌شود. ایالات متحده با استناد به این حق، اقدام نظامی خود را در افغانستان آغاز کرد.

درک کلاسیک از دفاع از خود - که دفاع از خود زمانی موجه است که یک دولت به یک حمله مسلحانه واقعی واکنش نشان دهد - در عصر موشک‌ها، حملات سایبری و تروریسم بیش از حد محدودکننده تلقی می‌شد. این امر به ظهور ایده استفاده از زور قبل از یک حمله قریب‌الوقوع، به عنوان دفاع از خود مبتنی بر پیش‌بینی تهدید، کمک کرد.

آستانه دفاع از خود مبتنی بر پیش بینی تهدید، به طور گسترده، توسط صاحب نظران [در سطحی] بالا تفسیر می شود. این امر مستلزم [تحقق] چیزی است که به عنوان "قریب الوقوع بودن" [تهدید] شناخته می شود. به عبارت دیگر، این "آخرین فرصت ممکن" برای اقدام جهت متوقف کردن یک حمله اجتناب ناپذیر است. همانطور که کوفی عنان، دبیرکل وقت سازمان ملل متحد، در سال ۲۰۰۵ بیان کرد: «تا زمانی که حمله تهدیدآمیز قریب الوقوع باشد، هیچ وسیله دیگری آن را متوقف یا منحرف نکند و اقدام [در مقابل آن] متناسب باشد، این امر با تفسیر پذیرفته شده از دفاع از خود تحت ماده ۵۱ مطابقت دارد».

همانطور که دونالد راث ول، کارشناس حقوق بین الملل، اشاره می کند، مشروعیت دفاع مشروع پیشگیرانه به بررسی دقیق واقعیت ها و معیارهای سختگیرانه، متعادل کردن فوریت، قانونی بودن و [نحوه] پاسخگویی بستگی دارد.

با این حال، مرزهای رعایت موازین حقوقی به سرعت محو شدند

در سال ۲۰۰۲، ایالات متحده «دکترین پیشگیرانه» را در استراتژی امنیت ملی خود معرفی کرد. این دکترین استدلال می کرد که تهدیدات جدید - مانند تروریسم و سلاح های کشتار جمعی - استفاده از زور برای جلوگیری از حملات، قبل از وقوع آنها را توجیه می کند.

منتقدان، از جمله [کوفی] عنان [دبیرکل اسبق و فقید سازمان ملل]، هشدار دادند که اگر مفهوم دفاع مشروع پیشگیرانه به طور گسترده پذیرفته شود، ممنوعیت استفاده از زور را تضعیف می کند. این امر اساساً به کشورها اجازه می دهد تا به طور یکجانبه بر اساس اطلاعات حدسی عمل کنند.

[کوفی] عنان اذعان کرد: اگر استدلال های خوبی برای اقدام نظامی پیشگیرانه وجود داشته باشد، با مستندات و شواهد خوب موید آنها، باید به شورای امنیت ارائه شود، که در صورت تمایل [این نهاد] می تواند چنین اقدامی را مجاز کند. اگر [شورای امنیت] چنین تصمیمی نگیرد، طبق تعریف، زمان برای دنبال کردن راهبردهای دیگر، از جمله ترغیب، مذاکره، بازدارندگی و مهار - و دوباره مراجعه به گزینه نظامی - وجود خواهد داشت. این دقیقاً همان کاری است که اسرائیل قبل از حمله به ایران در انجام و رعایت آن شکست خورده است.

درس هایی از تاریخ

هدف اعلام شده اسرائیل، آسیب رساندن به برنامه هسته ای ایران و جلوگیری از توسعه سلاح هسته ای آن بود که می توانست علیه اسرائیل استفاده شود.

این موضوع به صراحت متکی است بر جلوگیری از حمله ادعایی و تهدیدآمیز ایران در آینده با سلاح هسته ای، در حالی که طبق تمام اطلاعات عمومی موجود، ایران در حال حاضر فاقد آن است. این اولین باری نیست که اسرائیل تفسیر گسترده ای از دفاع از خود ارائه می دهد.

در سال ۱۹۸۱، اسرائیل رآکتور هسته‌ای اوسیراک عراق را که در حومه بغداد در حال ساخت بود، بمباران کرد. اسرائیل ادعا کرد که یک عراق مسلح به سلاح هسته‌ای تهدیدی غیرقابل قبول خواهد بود. شورای امنیت سازمان ملل این حمله را محکوم کرد.

طبق موازین بین‌المللی، جز در موردی که حمله مسلحانه [طرف مقابل] قریب‌الوقوع و اجتناب‌ناپذیر باشد، چنین حملاتی [از قبیل آنچه اسرائیل مرتکب شد] احتمالاً استفاده غیرقانونی از زور تلقی می‌شوند. در حالی که هنوز زمان و فرصت برای استفاده از ابزارهای غیرقهری برای جلوگیری از حمله تهدیدآمیز وجود دارد، نیازی به اقدام در حال حاضر برای دفاع از خود نیست. تعامل دیپلماتیک، تحریم و نظارت بین‌المللی بر برنامه هسته‌ای ایران - مانند آنچه از طریق آژانس بین‌المللی انرژی اتمی انجام می‌شود - همچنان ابزارهای قانونی برای مقابله با تهدید نوظهور [و مورد ادعا از ناحیه] تهران هستند.

حفظ حاکمیت قانون

حق دفاع از خود یک چک سفید امضا نیست. دفاع پیشگیرانه از خود همچنان از نظر قانونی حل نشده و بسیار مورد بحث است. پس آیا حملات اسرائیل به ایران استفاده مشروع از "دفاع از خود" بود؟ من معتقدم که خیر. من با مارکو میلانوویچ، متخصص حقوق بین‌الملل موافقم که ادعای اسرائیل مبنی بر اقدام پیشگیرانه در دفاع از خود، باید با توجه به حقایق موجود، رد شود. در جهانی بی‌ثبات، حفظ این محدودیت‌های قانونی برای جلوگیری از تجاوزات بی‌مهار و حفظ حاکمیت قانون، ضروری است.